

KOMENTARZE

AKTUALNY PEJZAŻ PSYCHOLOGII MUZYKI W POLSCE

Ilona Laskowska, Maciej Michałak

Instytut Psychologii

Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego

Psychologia muzyki w Polsce ma już dosyć długą tradycję. Od samego początku (okres międzywojenny) rozwijała się niezależnie od muzykologii. W przeciwieństwie do badaczy historii muzyki czy etnomuzykologii pierwsi psychologowie muzyki koncentrowali swoją uwagę na zagadnieniach dotyczących zdolności muzycznych i psychologicznych wyznaczników determinujących umiejętność słuchania i przeżywania muzyki. Obszar zainteresowań badawczych psychologów muzyki w decydujący sposób rzutował na przedmiot badań i dobór metod badawczych. W polskiej psychologii muzyki generalnie dominował eksperymentalny nurt badawczy, którego korzenie sięgają psychofizyki Fechnera (1860, 1870) i psychoakustyki Hemholtza (1863) (Manturzevska, Kotarska, 1990). Uwagę badaczy pracujących w tym paradygmacie zajmowały zwłaszcza problemy związane z percepcją poszczególnych właściwości dźwięku i struktur akustyczno-muzycznych, a także zagadnienia dotyczące słuchu muzycznego (np. słuch absolutny), uzdolnień i osiągnięć muzycznych. Badanie uzdolnień muzycznych pociągało za sobą konieczność poszukiwania czynników warunkujących zróżnicowanie indywidualne w tym zakresie. Progresywny rozwój badań w ramach nurtu eksperymentalnego doprowadził do wydzielenia dwóch niezależnych dyscyplin naukowych: muzycznej psychometrii i psychoakustyki muzycznej (ibidem). Celem tej pierwszej jest konstruowanie i standaryzowanie, a w niektórych przypadkach adaptowanie do warunków polskich, obiektywnych i rzetelnych testów uzdolnień i osiągnięć muzycznych, drugiej natomiast prowadzenie między innymi badań w zakresie percepcji dźwięków, słuchu absolutnego i metodyki ocen słuchowych.

Do grona badaczy, którzy wywarli największy wpływ na kształt współczesnej psychologii muzyki w Polsce, zaliczyć należy: S. Szumana, M. Manturzevską, J. Horbulewicza, J. Wierszyłowskiego, H. Kotarską, A. Rakowskiego i K. Miklaszewskiego (Miklaszewski, Meyer-Borysewicz, 1991).

Celem niniejszego opracowania nie jest szczegółowe omówienie wszystkich dokonań psychologii muzyki w Polsce, dlatego też skoncentrujemy się na jej najbardziej znaczących osiągnięciach, które stały się źródłem inspiracji dla współczesnych badaczy. W gronie osób szczególnie zasłużonych podkreślić należy działalność Marii Manturzewskiej, inicjatorki wielu szeroko zakrojonych programów badawczych poświęconych problematyce rozwoju muzycznego człowieka, różnic indywidualnych w tym zakresie, uzdolnień muzycznych oraz poszukiwania wyznaczników powodzenia w nauce muzyki i zawodzie muzyka (Manturzewska, 1966, 1969, 1973, 1974, 1987). Pod koniec lat pięćdziesiątych pod kierownictwem M. Manturzewskiej powstał międzyuczelniany zespół do badań nad zdolnościami muzycznymi i metodami ich pomiaru. Wynikiem działań tego zespołu było powołanie pierwszych poradni psychologicznych dla szkół muzycznych w Warszawie i Poznaniu oraz stworzenie narzędzia przydatnego podczas rekrutacji kandydatów do szkół muzycznych. Ponadto M. Manturzewska znacząco przyczyniła się do wdrożenia w warunkach polskich uznanych na świecie testów zdolności osiągnięć muzycznych. Działalność M. Manturzewskiej i jej zespołu lokuje się zwłaszcza w obszarze psychometrii muzycznej. Warto tu jednak nadmienić, że w swoich licznych badaniach niejednokrotnie sięgała do perspektywy rozwojowej.

Kontynuatorką idei Marii Manturzewskiej jest Barbara Kamińska, która obecnie kieruje Międzywydziałową Katedrą Psychologii Muzyki w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie. W latach 80. pracowała nad adaptacją polskiej wersji australijskiego testu osiągnięć muzycznych dla kandydatów na studia muzyczne (Kamińska, 1985b). Jednocześnie zajmowała się przystosowaniem do warunków polskich dwóch testów muzycznych dla małych dzieci, pierwszy autorstwa E. Gordona, drugi A. Zenatti. Od lat 90. prowadzi badania nad rozwojem oraz uwarunkowaniami psychologicznymi poprawnej intonacji w śpiewie dzieci (Kamińska, 1990). Ostatnie prace B. Kamińskiej we współpracy z M. Manturzewską dotyczą rozwoju muzycznego człowieka jako przedmiotu badań psychologicznych i pedagogicznych (Manturzewska, Kamińska, 1996). W obszarze ich zainteresowań mieści się również problematyka dotycząca postaw i oczekiwań młodzieży w odniesieniu do muzyki w szkole (Manturzewska, Kamińska, 1999).

Wśród przedstawicieli drugiego ze wspomnianych przez nas nurtów badawczych, na podkreślenie zasługują dokonania Andrzeja Rakowskiego. Jako jeden z pierwszych badaczy inicjował i projektował w Polsce badania w zakresie psychoakustyki. Jego zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół percepcji wysokości dźwięków, organizacji materiału wysokościowego muzyki, wyznaczenia kryterium słuchu absolutnego. Późniejsze badania prowadzone pod kierownictwem A. Rakowskiego dotyczyły następujących problemów badawczych: 1) kształtowania dźwięków podczas wykonywania muzyki (por. Rakowski, Kiuiła, Rogowski, 2002); 2) wysokości dźwięku w percepcji muzyki (por. Miśkiewicz, Rakowski, Rogoziński, Kocańda, 2002); 3) barwy i brzmienia dźwięku (por. Miśkiewicz, 2002); 4) koincydencji wrażeń muzycznych i wrażeń wzrokowych (por. Fyk, Graban, Rakowski, 2002); 5) zagrożenia słuchu towarzyszącego percepcji silnych dźwięków muzycznych (por. Rogowski, Rakowski, Jaroszewski, 2002). Od 2001 roku kierownictwo nad Katedrą Akustyki Muzycznej przejął Andrzej Miśkiewicz. Pod jego przewodnictwem nadal prowadzone są liczne badania z zakresu psychoakustyki muzycznej, metodyki ocen słuchowych, wybranych zagadnień z dziedziny akustyki pomieszczeń i akustyki instrumentów muzycznych oraz teorii słyszenia i problematyki zagrożeń słuchu hałasem.

Podsumowując można powiedzieć, że najważniejsze zdobycze psychologii muzyki w Polsce dotyczą nadal nurtu psychometrii muzycznej i psychoakustyki. Poznawcza psychologia muzyki i neuropsychologia muzyki, tak powszechna na Zachodzie, do tej pory nie znalazła odzwierciedlenia

w badaniach polskich. Takiego stanu rzeczy należy doszukiwać się w historii psychologii muzyki w Polsce, w której mniej miejsca poświęcono kognitywistyce niż nurtom społecznym czy rozwojowym. Biorąc pod uwagę, że zachodnia psychologia poznawcza i neuropsychologia muzyki wyrosła na gruncie nauk poznawczych, prawdopodobnym jest, że w Polsce nie znalazła ona odpowiedniego kontekstu.

Wydaje się, że współcześnie istnieje potrzeba sprowadzenia na grunt polskiej psychologii nowoczesnych teorii i metod dotyczących psychologii i neuropsychologii muzyki. Nowe projekty badawcze powinny ewoluować w kierunku poszukiwania funkcjonalnych i neuronalnych podstaw procesów percepcji, komponowania i wykonywania muzyki, czyli tematyki badawczej aktualnej dla zachodnich przedstawicieli poznawczych i neuropsychologicznych podejść do psychologii muzyki.

LITERATURA CYTOWANA

- Fyk, J., Graban B., Rakowski, A. (2002). Słuchowe wrażenie wysokości dźwięku a wzrokowe wrażenie barwy. W: A. Rakowski (red.) *Kształtowanie i percepcja sekwencji dźwięków muzycznych* (s. 273–290). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Jordan-Szymańska, A. (1991). Psychologia muzyki w Polsce. W: K. Miklaszewski, M. Meyer-Borysewicz (red.) *Psychologia muzyki. Problemy – Zadania – Perspektywy* (s. 83–95). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Kamińska, B. (1985b). *Doreen Bridges – Australijski Test Osiągnięć Muzycznych dla Kandydatów na Studia Muzyczne*. Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Kamińska, B. (1990). Studia wybranych czynników warunkujących rozwój poprawnej intonacji w śpiewie dzieci i młodzieży. W: K. Miklaszewski, M. Meyer-Borysewicz (red.) *Psychologia muzyki. Problemy – Zadania – Perspektywy* (s. 372–381). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Manturzevska, M. (1966). Diagnostyczność testu uzdolnień muzycznych R. Drake'a. *Zeszyty Naukowe PWSM, 1*.
- Manturzevska, M. (1969). Badania nad warunkami powodzenia w zawodzie pianisty. *Zeszyty Naukowe PWSM, 4*.
- Manturzevska, M. (1973). Metodologiczne problemy prognozowania osiągnięć szkolnych. W: M. Manturzevska (red.) *Rekrutacja młodzieży na studia wyższe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Manturzevska, M. (1974). *Psychologiczne wyznaczniki powodzenia w studiach muzycznych*. Warszawa: Centralny Ośrodek Pedagogiczny Szkolnictwa Artystycznego.
- Manturzevska, M. (1987). Dotychczasowe badania nad rozwojem muzycznym człowieka. W: Z. Burowska, E. Głowacka (red.) *Z zagadnień zdolności, percepcji i kształcenia muzycznego w akademiach muzycznych*. Kraków: Akademia Muzyczna.
- Manturzevska, M. (1990). Psychologia muzyki – kierunki i etapy rozwoju. W: M. Manturzevska, H. Kotarska (red.) *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki* (s. 13–27). Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

- Manturzevska, M., Kamińska, B. (1996). Rozwój muzyczny człowieka jako przedmiot badań psychologicznych refleksji pedagogicznych. W: J. Rostowski, T. Rostowska (red.) *Psychospołeczne aspekty rozwoju człowieka*. Łódź: Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego.
- Manturzevska, M., Kamińska, B. (1999). Określenie przesłanek psychologicznych i socjologicznych postaw i oczekiwań młodzieży w odniesieniu do muzyki w szkole. W: J. Kurcz (red.) *Kształcenie nauczycieli muzyki, stan obecny i perspektywy*. Kraków: Akademia Muzyczna.
- Miśkiewicz, A. (2002). Brzmienie i przestrzeń jako podstawowe cechy wielowymiarowe obrazu słuchowego. W: A. Rakowski (red.) *Kształtowanie i percepcja sekwencji dźwięków muzycznych* (s. 194–199). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Miśkiewicz, A., Rakowski, A., Rogoziński, P., Kocańda, M. (2002). Progi różnicowe częstości i progi różnicowe wysokości dźwięków muzycznych. W: A. Rakowski (red.) *Kształtowanie i percepcja sekwencji dźwięków muzycznych* (s. 125–154). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Rakowski, A., Kisiła, I., Rogowski, P. (2002). Analiza wysokości pięciu dźwięków skrzypcowych granych sposobem vibrato. W: A. Rakowski (red.) *Kształtowanie i percepcja sekwencji dźwięków muzycznych* (s. 15–23). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Rogowski, P., Rakowski, A., Jaroszewski, A. (2002). Osobliwe ubytki słuchu u młodych grających na instrumentach perkusyjnych dętych blaszanych. W: A. Rakowski (red.) *Kształtowanie i percepcja sekwencji dźwięków muzycznych* (s. 301–314). Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.